

Efter 3 års forløb fik jeg 1. november 1935 plads i Fraugde sogn. Det var ældre folk, der havde en hjemmenværende datter. Gården var på 30 td. land, der blev drevet almindeligt. (-) Så var vi nået frem til efteråret 1938. Jeg havde nu været ude blandt fremmede i 16 år og havde i årenes Løb sparet ca. 3.000 kr. sammen, så nu ville jeg prøve noget andet. Jeg lejede et værelse i Odense; begyndte at se på ejendomme, men arbejdede forskellige steder indimellem.

Til 1. Maj 1939 købte jeg så husmandsbruget her i Troelse for 13.000 kr. med 2.500 i udbetaling. Her var 7 td. land, 1 hest, 3 køer, 1 griseso, et par smågrise samt en lille flok høns, ca. 20. Sammen med en nabo var der mælketur til Ubberud Mejeri, som vi skiftedes til at køre. Da vi havde hver

sin hest, ordnede vi det på den måde, at vi fik hver 1 krone. Det gav så 21 kr. til hver hver 14 dag, en ret god hjælp.

I 1935 var jeg blevet forlovet med Gerda Andersen fra "Engbækgaard" i Ganst. Hun var stuepige paa Dalum Landbrugsskole. Da jeg nu havde købt ejendom, blev vi gift den 11.6.1939 i Andst Kirke. Vi fik efterhånden 2 piger og 1 dreng.

Ellers er de 52 år gået, som det er gået for tusinder af husmænd. Både min kone og jeg har arbejdet lidt hist og her og har deltaget i sognets liv. Jeg har været i bestyrelsen for husmandsforeningen og sygekassen samt i biblioteksudvalget og Fredningsnævnet, planteavlssudvalg, hesteforsikring og lignende; men alt i alt mener jeg, vi har haft, hvad man kalder et godt liv.

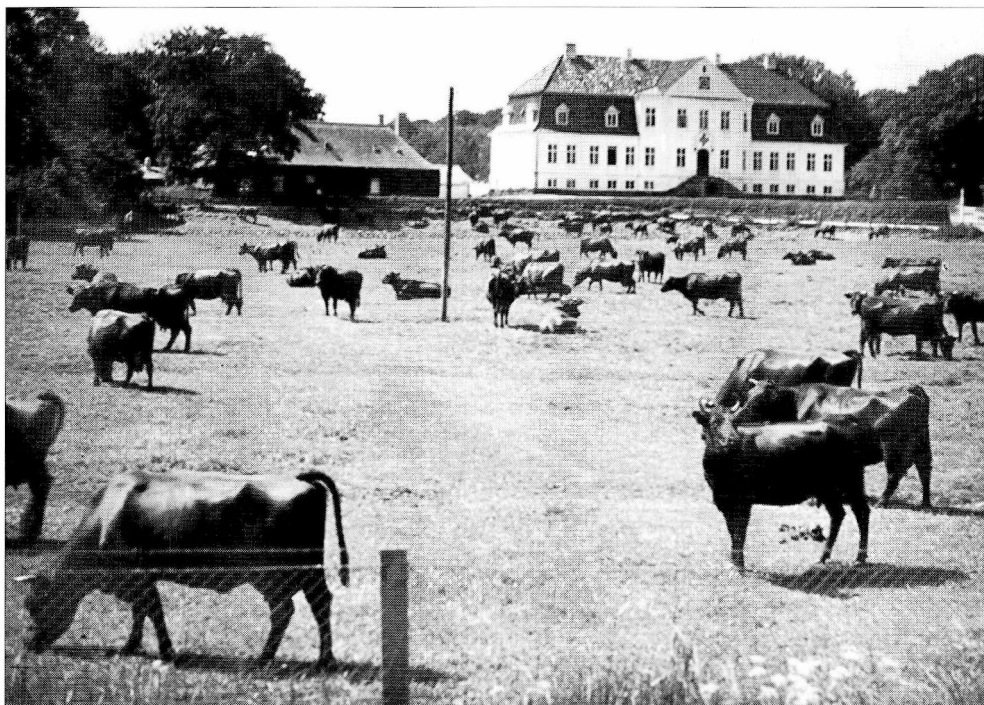
Nybygger på Brandbjerg.

Elna Nørtoft er født i 1914. Hun voksede op på en gård i Thyregod sogn. Fra hun var 11 år gammel havde hun flere tjenesteplasser, først hos familie, senere på andre gårde. I 1935 blev hun gift med Gudmund Nørtoft, der stammede fra Kollemorten. I 1936 købte de et husmandsbrug på Brandbjerg ved Jelling. Godsets avlsbygninger brændte samme år, og godsejeren solgte jorden til Statens Jordlousudvalg.

Det første halve år, vi var gift, var vi medhjælper hos Gudmunds bror og

svigerinde. Hen på sommeren så vi en annonce i avisen fra Brandbjerg, som søgte et fodermesterpar. Vi cyklede derhen og fik pladsen med tiltrædelse den 1. november 1935. Vores løn var 34 kr. om ugen tilsammen, fri hus og 1 liter mælk daglig. Der var ingen fritid. Hvis vi tog en fridag, ville det blive trukket fra i vores løn. Jeg blev lejet til at skulle malke 20 køer, 2 gange daglig og om formiddagen hjælpe Gudmund med at vaske 26 mælkejunger.

Så gik den sommer, og vi havde fået

Røde køer foran hovedbygningen på Lunds-
gård gods ved Kerteminde.

købt møbler, køkkentøj, gryder, pande samt kaffekande, kedel og daglig service. Til stuen købte vi spisebord med seks stole, et skrivebord, en buffet og en divan, til soveværelset en dobbeltseng, et stort skab, et toiletmøbel med spejl og to natborde samt et stueur. Vi havde vores eget lille hønsehold 10-12 stk., men til eget forbrug. Med dette habengut holdt vi vores indtægter på Brandbjerg den 1. november 1935.

Vores bolig lå 1 km. fra godset, så der cyklede vi hen. Huset var et lille rødmalet, stråtækt hus. Direkte udefra kom vi ind i køkkenet, hvor der var en vandpumpe, et komfur, fast bord, tallerkenrække og et lille vægskab. Ved siden af var et lille spisekammer med fast bord og hylder på væggen. Så var der stue med kakkelovn, en forgang med gruekedel samt soveværelse og børneværelse. (-)

Det var en omvæltning for os at skulle malke så mange køer, men det blev snart en rutine. Om morgenen mødtes vi i malkestuen. Der sad vi så på vore skamler i overalls og tørklæder og ventede på, at tårnuret skulle slå

3.30, og fodermester Peter gav tegn til, at vi måtte gå i gang, og det aldrig før uret slog. Foruden mig var der Gudmund samt fodermesteren og hans kone, som også malkede 20 køer. (-)

Til vores bolig hørte der også en stor have, men den var helt tilgroet af ukrudt. Gudmund lånte så hesteplov og harve på godset og fik jorden rigtig i kultur. Vi fik så sat en masse kartofler og sået urtesager, så vi var selvforsynende. Vores 10-12 høns lagde flere æg, end vi kunne bruge, så de kom i kurven til Brugsen, og når vi så havde vores liter mælk hver dag, kunne vi leve billigt. (-)

(I 1936 brænder avlslængerne til Brandbjerg, og godsejeren sælger 267 td. ld. til Statens Jordlovsudvalg.)

Statens Jordlovsudvalg udstykkede jorden på Brandbjerg i 17 brug (-) 3 gårde på ca. 24 til 28 td. ld., 2 gartnerier samt 12 husmandsbrug på 12 til 17 td. ld. Her øjnede vi så en chance og ville prøve lykken ved at søge om jord. For at komme i betragtning ved uddelinger af lodden skulle man aflevere et ansøgningsskema, sin dåbs- og evt. vielsesattest, billeder og anbefalinger til sognerådet. Man skulle endvidere oplyse om sine værdier: møbler, penge m.v. samt oplyse, hvor meget jord, man ønskede. Der blev lagt stor vægt på, at ansøgeren var enten gift eller forlovet. Der var 51 ansøgere til de 17 brug. Gudmund

havde sagt sin stilling op til 1.1.1936, men vi fik lov at blive på godset om vinteren. Gudmund som staldkarl og jeg som hjælp i hovedbygningen, til vi så, om vi fik jord.

Den 1. marts 1937 kl. 10 var der indkaldt til møde i forvalterboligen på Brandbjerg. Inden fordelingen gik hele selskabet en tur langs vejen for se på lodderne. Lodtrækningen foregik på følgende måde: Kommissionsformanden havde medbragt en pose med 11 blå og en rød marmorkugle. Var der f.eks. 5 personer, der var interesseret i den samme lod, kom der 4 blå og en rød marmorkugle i posen. Den, der trak den røde kugle, fik lodden, og sådan fortsatte man, til alle lodder var afsat. Vi var blandt de heldige. Vi fik et byggelån fra staten på 11.000 kr., der var afdragsfrit de første 5 år, derefter afdroges med 1% årligt. (-)

Da Gudmund i løbet af foråret holdt op som staldkarl på Brandbjerg, måtte vi flytte til et andet hus ved Nørreskoven, mens byggeriet stod på. Der boede vi den sommer 3 familier under samme tag. Fordi vi havde en lille dreng, fik vi køkkenet og soveværelset. Et andet ægtepar fik bryggerset og sov ovenpå, og den tredje part, en ungkarl, fik stuen. Boformen var ikke mere kollektiv, end at vi lavede mad og spiste hver for sig.

Om dagen havde vi alle travlt med at få vore hjem bygget op. Vi var klar over, at vi selv skulle hænge i fra

starten. Vi skulle begynde helt fra bunden. Vi havde hverken skovl eller trillebør eller noget som helst, og penge kunne vi ikke låne nogen steder. Derfor måtte Gudmund selv være murerarbejdsmand hos den murer, der byggede vores ejendom.

Arkitekt Wium i Sandvad tegnede vores ejendom, men da vi kun havde 11.000 kr. at bygge for, måtte stuehusets bredde fratages en alen, så udbygningerne blev lidt større. Vi fik fat i en murer fra Grejsdal og en tømrer fra Hygum. Gudmund og jeg gravede selv grunden og støbte soklen. Vi startede med stuehuset. Om aftenen, når murerne var taget hjem, fortsatte vi med at grave ud og støbe sokkel til udhusene. Efter branden på Brandbjerg stod en gavl af ladebygningen tilbage. Den købte vi, væltede den og rensede stenene; de blev så brugt som indvendig mur i stuehuset. Fra be-

gyndelsen var der cementtagsten på ejendommen. (-)

Om dagen gik jeg i marken med vores lille dreng og hakkede roer og stak tidsler. Marken var fyldt med ukrudt i starten, men det blev bedre år for år. Jeg passede også vores tre køer, som vi havde fra Gudmunds hjem og to brødre. Det var en god hjælp. (-) Selv om vi arbejdede hårdt, var det den rene svir i forhold til fodermesterarbejdet, for nu var det os selv, vi arbejdede for. Vi havde fået en stump af Danmarks gode jord at skulle dyrke, så vi ville gøre alt for at kunne klare det, og det gjorde ikke noget, at dagen var lang.

1. oktober var byggeriet færdigt, så vi kunne flytte ind på loftet. Komfur og kakkellovn havde vi endnu ikke fået, så jeg lavede mad på primus. Til min fødselsdag i oktober kom der jo gæster,

Med tøjrekøllen over skulderen er der plads til en sludder med malkepigen. Det kunne være et husmandspar.

og da vi kun havde varmen fra primus, levende lys og lampen til at varme loftet op, frøs vi alle med anstand, selv om vi sad med frakker på. Og Helges lille hånd var helt tyk og blå af kulde.

Alle nybyggerne fik indlagt elektricitet straks på nær tre, og dem var vi iblandt. Vi ville helst kunne betale det uden gæld, så vi købte en god Petro-max lygte og lånte lamper hos familien. Vi ville hellere have tre køer mere i stedet for. Vi havde også to stuer, men vi fik ikke møbler i den pæne stue, før 9 år efter at vi var flyttet ind.

I det år, vi var fodermesterfolk, havde vi sparet 600 kr. sammen. Dem havde vi så til hjælp til indkøb af to heste, to søer og 25 høns, og med det og vore 6 køer blev det så starten for os som nybyggere på Brandbjerg.

De fleste nybyggere gik også sammen om boring efter vand. Vi var stadig blandt de forsigtige og gravede flere brønde, men havde alligevel aldrig vand nok, da slet ikke om sommeren. Vi hentede så vand til husholdning og vask på Brandbjerg. Vi havde en stor mergelgrav tæt ved ejendommen. Derfra lavede vi så sugeværk og pumpe. Hjemme ved gården var så en stor cementkumme, hvor vi så pumpede vand i, og det var et hårdt arbejde især for børnene, for vi havde efterhånden nået at få 14 malkekøer. Vores ungdyr gik i indhegning for enden af vores marker, hvor der også var en mergelgrav at dele med naboerne. Der

gravede vi så en trappe ind i siden, så kunne vi der med en spand hente vand op til kvierne hver aften. (-)

Vores første høst i 1937 var næsten kun tidsler, men da vi ikke havde en selvbinder, måtte vi leje en maskinstation til at høste for os i de første år. Ligeså lejede vi også et omkørende tærskværk til at tærske for os, indtil vi selv fik lys og kraft i 1939. Det var ikke rart at skulle sætte tidselnegene sammen, men efterhånden som vi fik jorden i en bedre kultur og fik tidslerne stukket og senere fik dem sprøjtet, blev der jo mindre af dem og mere korn. Flere år kunne vi ikke have alt kornet i laden, men måtte så sætte kornnegene i hæs. Det var heller ingen spøg at skulle hakke roerne i de første år. Pletvis måtte vi ligge på knæ og luge først, inden der kunne hakkes. Roerne blev hakket tre gange de første år, senere kun to gange, da vi gik over til, at vi også kunne sprøjte for ukrudt. Roearbejdet var hårdt både først og sidst. Om efteråret tog vi kálroerne op med en håndoptager, men sukkerroerne måtte vi ikke stikke i, så dem tog vi op med hånd og skar toppen af med en kniv og lagde 2 og 2 rækker sammen, så man havde 4 rækker ved hver side af vognen, og man skulle læsse med hænderne. (-) Det var dejligt, at vi år for år kunne nyde frugten af vort arbejde, ved at udbyttet blev større og større. Kornet gav mange flere fold. Roerne gav større udbytte, og græsmarken skulle også helst give føde til vore 12-14 køer.

Vi havde en jerseybesætning, som vi selv havde satset på at få gjort til så god en malkebesætning som muligt. Vi købte ikke vores køer, men avlede dem selv, og vi lå i toppen ved årsberetningen fra vores kontrolforening. (-) I 1938-39 havde vi mund- og klovsyge. Den var ret hård ved vore dyr, men vi mistede dog ikke de store dyr, kun 2-3 kalve og en so med smågrise. Men tabet kunne jo være stort nok for unge mennesker i deres svære start. (-) Eftersom vi fik jorden rensat for ukrudt, og den år for år gav flere og flere fold, kunne vi se, at vi fik noget igen for vort arbejde, så vi fik råd til at udvide både bygningerne og besætningen, efterhånden som årene gik. (-)

Som de unge nybyggere vi var, og med de næsten samme økonomiske kår var vi jo i samme båd. Vi var bønder og havde de samme interesser, og alle gjorde sit til at kunne klare sig igennem de første svære år. Det blev også lykken for vore børn. 56 nybyggerbørn fik lov at få en skøn barndom på den dejlige plet ved Brandbjerg skoven.

Vinteren betød ofte ufremkommelige veje.
Hindsholm.

